

'De PQ is een happening geworden'

Knuffelperformance in een van de 'witte dozen' - Monika Pormale.

Iedere vier jaar vindt in Praag een bruisende wereldtentoonstelling plaats over scenografie en theaterarchitectuur. Dit jaar namen zeventig landen deel en trok de Praagse Quadriënnale veertigduizend bezoekers. 'De PQ is een happening geworden die gaat over levend theater en ontwikkelingen die het ontwerp pur sang overstijgen.'

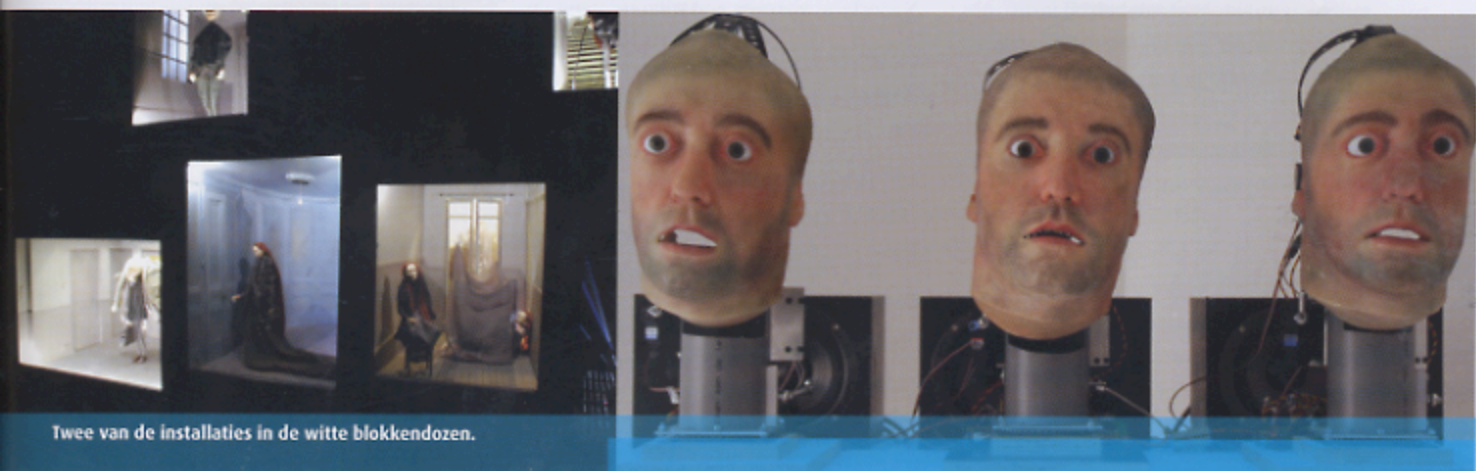
Het Industriële Paleis, voorheen het centrale tentoonstellingsgebouw van de Praagse Quadriënnale (PQ), ligt er desolaat bij. Op de plek van de uitgerande zijvleugel staat een groot formaat partytent. Er lijkt nog steeds enige activiteit te zijn, maar daar is op deze dag niets van te zien. Het restaurant met terras, de ontmoetingsplek van de doorgewinterde PQ-ganger, is zo te zien over de kop. Ook in andere omringende gebouwen lijkt niemand meer geld te steken. Alleen de biertuin doet nog zaken, voornamelijk met dancefeesten in de late avonduren, getuige de posters. Wat jarenlang het epicentrum was van de PQ, is deels door brand verwoest en noodgedwongen ingeruild voor een diversiteit aan locaties, verspreid over Praag. De hoofdlocatie, op een steenworp afstand van het Industriële Paleis, is het Veletržní Paláce, het museum voor moderne kunst. Hier exposeren de professionele theatervormgevers die zijn afgevaardigd door de 70 deelnemende landen, en hier is ook de expositie van de studenten theatervormgeving. De

nationale paviljoens zijn ondergebracht in allerlei verschillende ruimtes op de begane grond, wat het verkrijgen van overzicht over de enorme hoeveelheid exposanten nogal belemmert. De studenten hebben het beter getroffen, want zij exposeren op twee verdiepingen in mooie, afgebakende ruimtes langs een galerij. Voordeel van het gebouw is wel de lichtinval, die veel beter is dan in het Industriële Paleis. Wat verder opvalt is het geluid: door het sterk toegenomen aantal performances is er meer geluids-overlast en is er minder intimiteit en concentratie mogelijk. Om het scherper te stellen: met 70 deelnemende landen en 40.000 bezoekers (vier jaar geleden 59 landen en 23.000 bezoekers) heeft de PQ zijn grenzen bereikt. Tel daar bij op dat er naast dit hoofdgebouw nog 27 andere locaties zijn met onderdelen of -deeltjes van de PQ, en de conclusie kan niet anders zijn dan dat het programma te vol is om alles te zien of te beleven. De PQ heeft het verleden van brave exposities met veel maquettes en foto's definitief van

zich afgeworpen. Of althans, dat hebben de deelnemende landen gedaan. Vrijwel elk land heeft een specifieke vorm van presenteren gekozen, van live performance tot installatie en alles daar tussenin. Het is op zijn minst onderhoudend en soms boeiend om te zien, al is het vaak niet makkelijk om het aan een ontwerp of een ontwerper te relateren. Van een overzichtstentoonstelling van de scenografie is de PQ een happening geworden die gaat over levend theater en over ontwikkelingen die het ontwerp pur sang overstijgen. Dat is op zich een goede zaak. Het vereist wel een veel persoonlijker bril dan voorheen en vooral een (inter)actieve bezoeker.

Witte blokkendozen

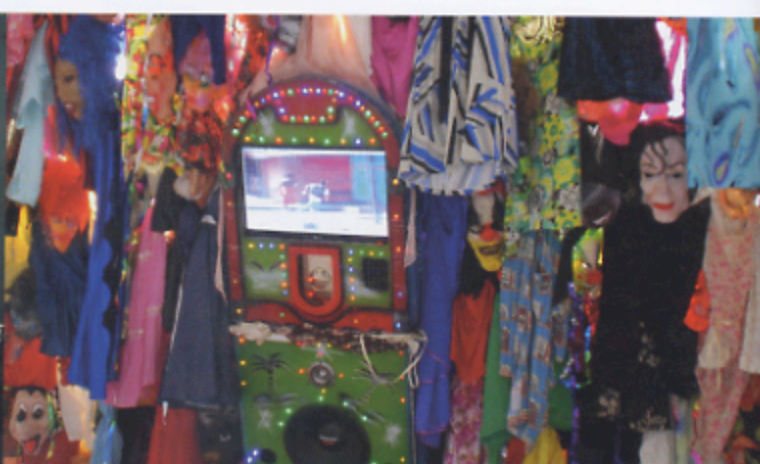
Het mooiste onderdeel van de PQ 2011 is wat mij betreft het dorp van witte blokkendozen dat is verzezen op het plein van het Nationale Theater. In de dozen wordt het een beetje warm, maar je bent hier getuige van bijzondere theatrale presentaties, performances en exposities: een ▶

Twee van de installaties in de witte blokkendozen.

Het technische theater van de Noren.

Veelkleurige kleding met in het midden videobeeld, in het Colombiaanse paviljoen.

paar dat uiterst geconcentreerd en gepassioneerd de tango danst, twee mensen in een etalage in een serene, liefdevolle omhelzing. Of een vrouw gekleed in witte vodden die met de bezoeker een soort choreografie uitvoert in haar met afgedankte witte kleding ingerichte doos. Het is van een verstilde eenvoud en laat door de een-op-een interactie met het publiek een blijvende indruk achter. Ook de meer op pure scenografie geïnspireerde installaties, zoals van de beroemde Duitse scenograaf Anna Viebrock, zijn spannend en van hoge kwaliteit. Elke uitgenodigde vormgever, theatermaker of kunstenaar heeft zichtbaar diep nagedacht wat te doen met de paar vierkante meter in de doos en is vrijwel altijd met een inventief idee gekomen. Niemand heeft de doos volgestouwd met een overzicht van werk, iedereen heeft zich geconcentreerd op iets specifiek, op het veroorzaken van een ervaring bij de toeschouwer. Van dit goed vormgegeven theaterdorp ben ik tijdens de PQ het meest onder de indruk geraakt. Wat mij betreft is dit 'bijprogramma' een voorbeeld voor de nationale inzendingen.

Architecten in een kerk

Bij eerdere edities van de PQ klaagden de architecten nog wel eens dat zij waren weggestopt in een achterzaaltje. Dit jaar is hun tentoonstelling van recentelijk ontworpen theaters naar volle tevredenheid ondergebracht in de prachtige Sint Anna Kerk, in het hartje van de stad. De prijsvraag voor studenten, we-

derom georganiseerd door de architectuurcommissie van OISTAT, luidt: ontwerp in deze kerk een theater. Een mooie uitdaging, want het is een traditionele katholieke kerk met een onmogelijk langwerpige, net iets te smal schip. De professionele architecten hadden zich te houden aan een strak concept: maak je inzending op het formaat van een kleine eettafel. Ook hier valt op dat zij zich hebben uitgeput in het zo interessant mogelijk exposeren, waarschijnlijk om de obligate maquette of tekening met dwarsdoorsnede te omzeilen. Ik zie een veelvoud aan expressionistische uitbarstingen die ik als relatieve leek zelden kan relateren aan een theatergebouw. Type-rend voor een inzending waar vorm boven inhoud gaat is de op zich ingenieuze tafel van Frankrijk: de bezoeker kan er van alles in openklappen en uitschuiven en dan een tekst lezen of video bekijken. Maar halverwege heb je een lamme arm en moet je het deksel noodgedwongen sluiten. De inzendingen van Taiwan en Nederland vormen een uitzondering op

de trend. Taiwan presenteert in een mooie video het uitzonderlijke Wei Wu Ying Center, een ontwerp van de Nederlandse architect Francine Houben (en met Theateradvies als adviseur voor de theatertechnische inrichting). Het organisch gloeiende theatercomplex bevat zalen voor opera, toneel en muziek en is van een schaalgrootte waar we hier alleen van kunnen dromen. Namens Nederland toont Jim Klinkhamer het ontwerp van Stadsschouwburg Amsterdam en Melkweg. De fotocollage en ingebouwde maquette maken helder wat de uitdaging was om op deze plek in Amsterdam een zaal tussen schouwburg en poppodium te bouwen: ontwerpen en bouwen op de vierkante centimeter.

Landenpaviljoens

Terug in het gedruis van de hoofdlocatie ontdek ik in de kelder van het museum de verrassende inzending van de Noren: een technische voorstelling met allerlei over rails bewegende machientjes en objecten, gecombineerd met videoprojec-

Geluidsontwerp op de PQ

Door Jorg Schellekens
Aandacht voor licht- en geluidsontwerp was er bij het *Light and Sound Project* in de *Nová Scéna* van het Nationale Theater in de binnenstad. Geluidsontwerper Steven Brown (UK) was curator voor het geluidsgedeelte en had een serie lezingen en discussies georganiseerd, waaronder twee inspirerende en goed verzorgde

lezingen van Robin Rimbaud en Hans Peter Kuhn. De Brit Rimbaud leidde het publiek aan de hand van veel voorbeelden door zijn carrière. In de jaren negentig werd hij onder de naam Scanner bekend met elektronische muziek gebaseerd op opnames van afgeluisterde telefoongesprekken en radiocommunicatie. Tegenwoordig houdt hij zich bezig met geluid voor film en dans, maar ook wel

De Nederlandse ambassadeur in Tsjechië opent het Nederlandse paviljoen.

Twee vormgevers met smartphone, links Roos van Geffen, rechts Marloeke van der Vlucht.

Tijdens de stadswandeling door deelnemers gemaakte foto's in het Nederlandse paviljoen.

ties en een licht- en geluidshow. Dit Tinguellaanse objecttheater vertelt het verhaal van een scheepsramp met een enorme rijkdom aan beelden en letterlijke gelaagdheid. Het ziet er allemaal erg 1.0 uit maar is 2.0 gemaakt. Erg boeiend, dit theater zonder acteurs. De Servische inzending, een tip die ik kreeg van Marloeke van der Vlucht, bestaat uit een serie hologrammen van bijna perfecte kwaliteit. Het 3D-effect is zeer overtuigend en levert door het soort filmpjes ook meerwaarde, zoals een acteur/danser die je ziet rondklimmen in een spinnenweb van touw. Ook leuk is een deel van de Canadese inzending: een podium dat bestaat uit tientallen beweegbare vloerdelen die onafhankelijk van elkaar kunnen bewegen, maar dan op schaal gemaakt voor poppentheater.

Een inzending die grote indruk op mij maakt is die van Colombia. Op een houten plateau dat schuin de lucht in is gebouwd, balanceert een zwarte, gemaskeerde man in travestie die gestileerd maar keihard op het hout slaat met een zweep.

De combinatie van stileren, herhaling en de kracht waarmee hij slaat is spannend om te zien en contrasteert sterk met de achterwand van het plateau die volhangt met veelkleurige Zuid-Amerikaanse vrouwenkleding, pruiken en theatermaskers. Een video verschaft de context van deze performance. Het is een afgeleide van het straattheater van de groep Mapa Teatro dat veel weg heeft van straattheater: groepen gemaskeerde mannen in travestie jagen andere mannen op

'De PQ heeft het verleden van brave exposities met maquettes en foto's van zich afgeworpen'

en bewerken hen met de zweep. Ik ga ervan uit dat de video geïnsceneerd is, maar helemaal zeker ben ik niet: enkele 'slachtoffers' spelen hun angst zo goed dat ik begin te twijfelen. Indrukwekkend vanwege het directe, maatschappelijke karakter en de verwarring die het (theatrale) geweld op straat oproept. Het

maakt op mij veel meer indruk dan het op de esthetiek van de straat gerichte straattheater dat Brazilië toonde, en waarmee het de felbegeerde hoofdprijs van de PQ, de Gouden Triga in de wacht sleepte.

Looking for...

De Nederlandse inzending is geïnspireerd op de door Lena Müller in 2003 in Praag gevonden foto's. De vier geselecteerde vormgevers Marloeke van der Vlucht,

Roos van Geffen, Lena Müller en Theun Mosk, hebben een gezamenlijke inzending gemaakt in de vorm van een rondleiding door Praag langs de plekken waar de fotograaf in de vroege jaren zestig zijn foto's maakte. De bezoeker krijgt een smartphone te leen waarop het programma 7scenes is geïnstalleerd, dat via de ▶

met producten zoals het Wake Up Light van Philips. Hans Peter Kuhn is vooral bekend vanwege zijn samenwerking met Robert Wilson maar maakt ook autonome installatiekunst op basis van geluid en licht. Zijn gebruik van 'surround' en andere ruimtelijke geluidsopstellingen sinds de jaren zeventig maken hem een van de pioniers op dit gebied.

Onder de noemer *Sound Kitchen*

waren er optredens van geluidsontwerpers uit tien verschillende landen. De composities moesten uitvoerbaar zijn met een laptop, een iPad of andere mobiele apparatuur. Interactiviteit werd aangemoedigd, evenals samenwerking via internet en het gebruik van tijdens de PQ in Praag opgenomen geluid. Dit leverde een zeer breed scala aan performances op. De interactiviteit ging soms erg ver,

zoals bij een performance van de Amerikanen Brad Berridge en Vinnie Olivieri. Zij presenteerden als een 'proof of concept' een eenvoudige soundscape van een stadspark. Alle onderdelen hiervan werden aangestuurd door iPhones en iPads die in handen waren van het publiek. Het starten, faden en in het geluidsbeeld positioneren van de geluiden deden de toeschouwers dus zelf. Vanuit Ne-

derland waren er twee bijdragen aan *Sound Kitchen*. [Open mode] Collective presenteerde een interactieve dansperformance, waarin een lichtsensoren op het lichaam van de danseres het geluid aanstuurt, in combinatie met input van het publiek via internet. Jorg Schellekens presenteerde een live surround soundscape, ter plekke aangevuld met tijdens de PQ gemaakte geluidsopnames.